

قانونگذار برای تقنین، به سه سنخ معرفت اجتماعی، حقوقی و فقهی نیازمند است

رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی با اشاره به اینکه عملیات قانون درست، بدون پشتوانه دانشی و معرفتی ایجاد نمی شود، گفت: قانونگذاری غیر مبتنی بر معرفت تخصصی، قانونی دقیق، منسجم و کارآمد نخواهد بود و از تحقق فلسفه وجودی خود محروم خواهد ماند.

رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی با اشاره به اینکه عملیات قانون درست، بدون پشتوانه دانشی و معرفتی ایجاد نمی شود، گفت: قانونگذاری غیر مبتنی بر معرفت تخصصی، قانونی دقیق، منسجم و کارآمد نخواهد بود و از تحقق فلسفه وجودی خود محروم خواهد ماند.

به گزارش خبرگزاری مهر، حجت الاسلام والمسلمین احمد مبلغی رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی در اولین "هم اندیشی مرکز تحقیقات اسلامی مجلس و دبیران تقنین و نظارت کمیسیون های مجلس شورای اسلامی" اظهار داشت: قانون غیر بر آمده از معرفت تخصصی به جای اصلاح جامعه، تولید اشکال در جامعه می کند. وی "اهلیت برای قانونگذاری" را در مجهز بودن به مجموعه ای از مهارت ها، تکنیک ها و آگاهی ها دانست و در خصوص آگاهی های لازم در این زمینه گفت: قانونگذار برای تقنین، به سه سنخ معرفت یکی: "اجتماعی"، دیگری "حقوقی" و سومی "فقهی" نیازمند است.

وی در باره معرفت های لازم اجتماعی گفت: آگاهی نسبت به "وضعیت و مشکلات جامعه"، شناخت "حوزه های مختلف اجتماعی نیازمند به قانون" و درک "خط و ربط های پدیده های اجتماعی با یکدیگر (فعل و انفعال های برقرار میان آن ها) بخشی از این معرفت اجتماعی است.

حجت الاسلام والمسلمین مبلغی در خصوص معرفت حقوقی گفت: عمدتاً این شناخت در حوزه های: "نظریات حقوقی"، "قواعد حقوقی"، "مصطلحات حقوقی" و "ادبیات حقوقی" تبلور می یابد و دانش حقوق متکفل تامین آنهاست.

وی در بیان اهمیت نظریه های حقوقی گفت: اگر قانون بخواهد به درستی وضع شود و در مسیر حل مشکلات جامعه مؤثر افتد، حتماً در بستری از تکیه کردن های مدام به نظریه های حقوقی و نظریه پردازی حقوقی، باید شکل گیرد.

حجت الاسلام والمسلمین مبلغی یادآور شد: اگر قانون بدون اتکا و اعتنا به نظریات حقوقی به میدان آید، به دلیل برخوردار نبودن از منطق واحد، دچار وارفتگی خواهد شد و بی تعاملی و بی انسجامی بخش های آن را فرا خواهد گرفت. باید دانشگاه ها، و مراکز مربوط به تقنین در کشور به سمت نظریه پردازی حقوقی پیش روند، تا زمینه انسجام قوانین را فراهم آورند.

حجت الاسلام والمسلمین مبلغی با تأکید بر این که معرفت فقهی اشباع شده، دقیق و عمیق را باید پشتوانه قانون قرار بدهیم، گفت: در غیر این صورت یا فقه به قانون تزریق نمی شود و یا اگر در صورت تزریق، فقهی ابتر، نارسا و نامانوس با ادبیات حقوقی حاکم بر قانون بروز خواهد یافت. معرفت فقهی به دو بخش تقسیم می شود یکی "معرفت نظریه ای" و دیگری "معرفت حکمی".

مبلغی با تأکید بر این که همانگونه که نظریه حقوقی داریم باید نظریه فقهی هم داشته باشیم، گفت: متأسفانه جای معرفت نظریه ای در فضای فقهی ما خالی است اگر چه انقلاب اسلامی زمینه هایی را ایجاد کرده و حوزه هم کمابیش ورود یافته است، ولی آنچه مطرح می باشد در سطحی کم رمق و بیشتر طرح اولیه است. کاستی در "معرفت زایی فقهی" در حوزه تقنین

وی اظهار داشت: فقه به رغم اینکه قوی و غنی است و منابعی به صورت چشمه جوشان دارد، اما باید گفت: ما از حیث "معرفت زایی فقهی در زمینه قانونگذاری" با دو کاستی مواجه هستیم.

استاد مبلغی اظهار داشت: از نظر معرفت زایی فقهی ما با دو کاستی مواجه هستیم یکی آنکه فقه را به حوزه های جدید نیازمند قانونگذاری به ویژه با آن نگاه و نیازی که قانونگذار تعریف می کند نکشاده ایم.

رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس افزود: برخی حوزه ها هستند که قانونگذار می خواهد قانون وضع کند ولی باید سؤال کرد آیا معرفت فقهی کافی و جامع در هر زمینه را در اختیار دارد که بخواهد اصل چهارم قانون اساسی را تحقق ببخشد؟ اظهار نظرهای فقهی وجود دارند ولی این مقدار کافی نیست؛ زیرا قانون در هر حوزه مجموعه و منظومه ای است که قانونگذار باید کلکسیونی از مواد را از زوایای و ابعاد مختلف در آن ایجاد کند تا مجموعه ای به نام قانون درست شود و طبیعی است که اظهار نظرهای محدود کافی چنین نیازی را تامین نمی کند. کاستی دوم این است که در زمینه "معرفت نظریه ای فقهی" نیز 90 درصد را هنوز در فقه کلید نزده ایم، با وجود آن که فقه غنی، دقیق و سرشار از قابلیت های حقوقی است.

حجت الاسلام والمسلمین مبلغی با اشاره به فلسفه وجودی مرکز تحقیقات مجلس گفت: این مرکز، معرفت زایی فقهی متناسب

با نیاز قانونگذار و کارآمد نسبت به حوزه های قانونگذاری بردوش می کشد. دیگر این که این مرکز باید بین معرفت حقوقی و معرفت فقهی باید رابطه ای امتزاجی برقرار کند؛ ارتباطی که در آن هر کدام جایگاه متناسب هر یک به صورت علمی رعایت گردد.

دکتر مبلغی با ارائه مثالی پیرامون ملکیت فکری گفت: اگر قانونگذار بخواهد در مجلس در ارتباط با ملکیت فکری قانونی را وضع کند، این هم معرفت حقوقی و هم معرفت فقهی می خواهد.

وی گفت اگر بخواهیم مثالی ارایه کنیم که ببینیم چگونه دو "نظریه حقوقی" و "نظریه فقهی" در تقنین نسبت به یک موضوع، تاثیر دارند، می توانیم به موضوع مالکیت فکری اشاره کنیم که در ورای آن نظریه های حقوقی و فقهی تاثیر می گذارند. وی گفت: نظریه ای در حقوق مطرح است تحت عنوان: "نظریه شخصیت" که بر اساس آن میان "حقوق مولف" و "حقوق مجاور" تفکیک صورت می گیرد؛ از آن جهت که مولف نقش ماهوی تری در ایجاد فکر ایفا می کند در حالی که مجاور فاقد نقش تاسیس و ایجاد است و صرفا نقش توسعه گری دارد؛ و این در مقابل نظریه ای است که هر دو را از یک سنخ می بیند.

هر یک از این دو نظریه دارای اقتضایی خاص در مساله است. بر این اساس در حقوق، نظریه ها پشت سر افکار حقوقی قرار گرفته اند و حقوق دانان با انتخاب یک نظریه و باور نسبت به آن به اظهار نظر حقوقی می پردازند. می توانیم برای نظریه فقهی به نظریه "اصلت نشر علم" یا "نظریه سعی" (توجه به آیه "وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى" مثال بزنیم که تمسک به هر یک اقتضایی خاص در ارتباط با ملکیت فکری دارند. نظریه هایی را می توان از دین برگرفت که حرف های تازه ای به حساب آیند.

رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس گفت: کوشش مرکز این است که فقیهانی که در این مرکز برای مطالعه فقهی و معرفتی حضور می یابند، مطالعاتی را برای قانونگذاری به انجام برسانند که فقه در آن، رابطه حقوقی با آن حوزه پیدا کند و این دو را به شکل امتزاجی انجام دهد و نه اینکه برای خود یک معرفت منعزل و بدون ارتباط با حقوق را دنبال نماید.

وی با اشاره به این که سی سال از انقلاب اسلامی گذشته ولی مطالعه فقهی تقنینی جدی نداشته ایم، گفت: آنچه بوده، "نقد فقهی قانون های شکل گرفته" بوده که در شورای نگهبان انجام می گرفته است و این غیر از "قانونگذاری مبتنی بر فقه" است که به "اجتهاد معطوف به تقنین" نیازمند است. مرکز تحقیقات اسلامی مجلس می کوشد: مطالعه فقهی معطوف به قانون گذاری را با نگاه دقیق، عمیق و درآمیخته با حقوق و متعامل با آن به انجام برساند.

وی کارآمدی و برخورداری از انسجام را مهمترین خصائل معرفت های لازم برای قانون دانست و گفت: معرفت حقوقی هنگامی برای قانون مفید است که به گونه ای تولید شود که بتواند قانون را کارآمد کند. معرفت ناقص به قانون کارآمد منتهی نخواهد شد. فقه نیز باید به گونه ای برای قانونگذاری تولید شود که ضمن اصلت خود، کارآمد و دارای انسجام باشد به گونه ای که قانون متفرع از آن، به خصلت کارآمدی متصف شود. هم اندیشی تخصصی مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی با مدیران معاونت های قوانین و نظارت و دبیران تقنینی و نظارت کمیسیون های مجلس شورای اسلامی برگزار شد.

در این نشست احمد مبلغی رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس، دکتر جهانبخش محبی نیا جانشینی معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، دکتر مفتاح جانشین معاونت قوانین و دکتر اسلامی پناه مدیرکل اسناد و تنقیح قوانین مجلس و دکتر اسلامی مدیر کل دفتر هیات بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین، احمدی مدیر کل کمیسیون ها، صحن و مشاورین، کیایی مدیر کل فرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی سخنرانی کردند.

این هم اندیشی با هدف بهره مندی بیشتر از توان کارشناسی و مشاوره ای دبیران تقنین، تبادل نظر و ارائه به هنگام نظرات و مطالبات کمیسیون ها، ارزیابی کارشناسان اعزامی از مرکز به کمیسیون های مجلس، اطلاع از آفات و نقصان در فرآیند کاری، همکاری در چرخه نیازسنجی قوانین، استفاده بیشتر از ظرفیت کمیته ها و کارگروه های فرعی کمیسیون ها به همت دفتر تهران مرکز تحقیقات اسلامی مجلس و با مشارکت معاونت قوانین و نظارت مجلس برگزار شد.

دبیران تقنینی و نظارت کمیسیون های تخصصی مجلس شورای اسلامی، در این هم اندیشی دیدگاه و نظرات خود را پیرامون نحوه تعامل و ارتباط مرکز با کمیسیون ها را نیز مطرح کردند.